# Η θέση του Πατριαρχείου Μόσχας περί του πρωτείου εντός της Εκκλησίας σε παγκόσμιο επίπεδο

Το κείμενο υιοθετήθη υπό της Ιεράς Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσίας κατά τη συνεδρία της 25-26 Δεκεμβρίου 2013 **(Πρακτικά № 157)**.

*Πολλάκις ανέκυπτε το θέμα του πρωτείου εντός της Εκκλησίας σε παγκόσμιο επίπεδο κατά τη διάρκεια των εργασιών της Διεθνούς Μικτής Επιτροπής επί του Θεολογικού Διαλόγου μεταξύ της Ορθοδόξου Εκκλησίας και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Η Ιερά Σύνοδος της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσίας με απόφαση της 27ης Μαρτίου 2007 ανέθεσε την εξέταση του θέματος στη Συνοδική Θεολογική Επιτροπή προκειμένου να εκπονηθεί η επίσημη θέση του Πατριαρχείου Μόσχας (Πρακτικά № 26). Εν τῳ μεταξύ στη συνεδρία της 13ης Οκτωβρίου 2007 της Μικτής Επιτροπής στη Ραβέννα, απουσίᾳ της αντιπροσωπείας της Ρωσικής Εκκλησίας και άνευ γνώμης αυτῆς, υιοθετήθη κείμενο υπό τον τίτλο «Εκκλησιολογικαί και κανονικαί συνέπειαι της μυστηριακής φύσεως της Εκκλησίας». Αφού εξέτασε το κείμενο της Ραβέννας, η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας δεν απεδέχθη το μέρος εκείνο, όπου γίνεται λόγος περί συνοδικότητας και πρωτείου επί του παγκοσμίου επιπέδου εντός της Εκκλησίας. Εφόσον το κείμενο της Ραβέννας διακρίνει μεταξύ τριών επιπέδων εκκλησιαστικής διοικήσεως, δηλονότι του τοπικού, του επαρχιακού και του παγκοσμίου, η ως κάτω θέση του Πατριαρχείου Μόσχας περί πρωτείου επί του παγκοσμίου επιπέδου εντός της Εκκλησίας εξετάζει το θέμα αυτό επίσης σε τρία επίπεδα.*

1. Στην Αγία του Χριστού Εκκλησία το πρωτείο κατά πάντα ανήκει στην Κεφαλή της τον Κύριο και Σωτήρα ημών Ιησού Χριστό, Υιό του Θεού και Υιό του Ανθρώπου. Κατά τον Άγιον Απόστολο Παύλο, ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός *ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων* (Κολ. 1,18).

Κατά την αποστολική διδασκαλία, *ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι...καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ* (Εφ. 1, 17-23).

Η Εκκλησία, ούσα επί της γης, δεν είναι μόνο η κοινωνία των εις Χριστόν πιστευόντων, αλλά και ο Θεανθρώπινος οργανισμός: *Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους* (Α΄Κορ. 12,27).

Συνεπώς, οι ποικίλες μορφές του πρωτείου στην Εκκλησία εν τῃ ιστορική της πορεία σε αυτό τον κόσμο, είναι επουσιώδεις σε σχέση με το αιώνιο πρωτείο του Χριστού ως Κεφαλής της Εκκλησίας, διά του Οποίου ο Θεός Πατήρ*ἀποκαταλλάσσει τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιῶν δι' αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς* (Κολ. 1,20). Το πρωτείο στην Εκκλησία πρέπει να είναι κυρίως διακονία καταλλαγής, αποβλέπουσα στη διασφάλιση της αρμονίας, συμφώνως προς τον Απόστολο, ο οποίος καλεί *τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης* (Εφ. 4,3).

2. Το πρωτείο όπως και η συνοδικότητα, στην εν τῳ αιώνι τούτῳ Εκκλησία του Χριστοῦ, είναι απο

τις θεμελιώδεις αρχές της δομής της. Σε διάφορα επίπεδα της υπάρξεως της Εκκλησίας το ιστορικώς διαμορφωθέν πρωτείο έχει *διαφορετική φύση* και *διαφορετικές πηγές.* Αυτά τα επίπεδα είναι: (1) η επισκοπή, (2) η Αυτοκέφαλος Τοπική Εκκλησία και (3) η ανά την Οικουμένη Εκκλησία.

(1) Σε επίπεδο της *επισκοπής* το πρωτείο ανήκει στον Επίσκοπο. Το πρωτείο του Επισκόπου στην ιδίαν αυτού επισκοπή έχει σταθερά θεολογικά και κανονικά ερείσματα, τα οποία ανάγονται στην εποχή της πρωτοχριστιανικής Εκκλησίας. Συμφώνως προς τη διδασκαλία του Αποστόλου Παύλου, *τὸ Πνεῦμα τὸ ῞Αγιον ἔθετο* τους Επισκόπους *ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος* (Πραξ. 20,28). Η διά της χειροτονίας**[1]** μεταδιδόμενη αποστολική διαδοχή αποτελεί πηγή πρωτείου του Επισκόπου στην ιδίαν αυτού Επισκοπή.

Το επισκοπικό λειτούργημα είναι το εκ των ων ουκ άνευ θεμέλιο της Εκκλησίας: «Ο Επίσκοπος είναι εν τῃ Εκκλησίᾳ και η Εκκλησία είναι εν τῳ Επισκόπῳ και όποιος δεν είναι μεθ΄ Επισκόπου ευρίσκεται εκτός Εκκλησίας» (ιερομάρ. Κυπριανού Καρθαγένης**[2]**). Ο ιερομάρτυς Ιγνάτιος ο Θεοφόρος παρομοιάζει το πρωτείο του Επισκόπου εν τῃ Επισκοπή αυτοῦ με την ηγεμονία του Θεού: «Παραινῶ, ἐν ὁμονοίᾳ θεοῦ σπουδάζετε πάντα πράσσειν, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον θεοῦ καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τόπον συνεδρίου τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν διακόνων τῶν ἐμοὶ γλυκυτάτων πεπιστευμένων διακονίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς πρὸ αἰώνων παρὰ πατρὶ ἦν καὶ ἐν τέλει ἐφάνη» (Προς Μαγνησιείς, ΣΤ΄).

Εν τῃ εκκλησιαστική αυτοῦ περιοχή ο Επίσκοπος κατέχει την πληρότητα της μυστηριακής, της διοικητικής και της διδακτικής αυθεντίας. Διδάσκει ο Άγιος Ιγνάτιος ο Θεοφόρος: «Μηδεὶς χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου τι πρασσέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. ἐκείνη· βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω, ἡ ὑπὸ ἐπίσκοπον οὖσα ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ...οὐκ ἐξόν ἐστιν χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν οὔτε ἀγάπην ποιεῖν· ἀλλ᾽ ὃ ἂν ἐκεῖνος δοκιμάσῃ, τοῦτο καὶ τῷ· θεῷ· εὐάρεστον, ἵνα ἀσφαλὲς ᾖ καὶ βέβαιον πᾶν ὃ πράσσετε (Προς Σμυρναίους Η΄).

Εν τῃ Ευχαριστίᾳ με τον πλέον έντονο τρόπο φανερούται η μυστηριακή αυθεντία του Επισκόπου. Εν τῃ τελέσει αυτής ο Επίσκοπος είναι εικών του Χριστού, εκπροσωπών μεν την Εκκλησία των πιστών ενώπιον του Θεού και Πατρός, και ευλογών δε τους πιστούς και ανατρέφων αυτούς δι΄αληθινού πνευματικού βρώματος και πόματος του Μυστηρίου της Ευχαριστίας. Ως κεφαλή της επισκοπής του ο Επίσκοπος προΐσταται του συλλείτουργου, χειροτονεί και διορίζει κληρικούς σε εκκλησιαστκές ενορίες, παρέχων άδεια διά την τέλεση της Ευχαριστίας και λοιπών Μυστηρίων και ιεροπραξιών.

Η διοικητική αυθεντία του Επισκόπου εκδηλούται στην υποταγή σε αυτόν των κληρικών, των μοναχών και των λαϊκών της επισκοπής, των ενοριών και των Ιερών Μονών (εκτός σταυροπηγιακών) καθώς και των διαφόρων ιδρυμάτων της επισκοπής (εκπαιδευτικών, φιλανθρωπικών κλπ.). Ο Επίσκοπος είναι εκείνος ο οποίος εκδικάζει υποθέσεις εκκλησιαστικών παραβάσεων. Οι Αποστολικοί Κανόνες αναφέρουν: «Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτά» (Κανών ΛΗ΄), «Οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθησόμενος» (Κανών ΛΘ΄).

(2) Σε επίπεδο της *Τοπικής Αυτοκεφάλου Εκκλησία*ς το πρωτείο ανήκει στον Επίσκοπο, ο οποίος εκλέγεται Προκαθήμενος της Τοπικής Εκκλησίας υπό της Συνόδου των Επισκόπων αυτής**[3]**. Συνεπῶς, η εκλογή υπό της εχούσης την πληρότητα της εκκλησιαστικής αυθεντίας Συνελεύσεως (ή της Ιεράς Συνόδου) του πρώτου Επισκόπου αποτελεί πηγή πρωτείου σε επίπεδο της Αυτοκεφάλου Εκκλησίας. Το πρωτείο αυτό έχει σταθερά κανονικά ερείσματα, τα οποία ανάγονται στην εποχή των Οικουμενικών Συνόδων.

Η αυθεντία του Προκαθημένου σε μια Τοπική Αυτοκέφαλο Εκκλησία διαφέρει από την αυθεντία του Επισκόπου στην εκκλησιαστική του περιοχή: πρόκειται για την αυθεντία του πρώτου μεταξύ ίσων Επισκόπων. Ασκεί τη διακονία του πρώτου συμφώνως προς την κοινή κανονική παράδοση της Εκκλησίας, όπως εκφράζεται στον ΛΔ΄ Αποστολικό Κανόνα: «Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν, καὶ μηδὲν τι πράττειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ θεός, διὰ Κυρίου, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι· ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα».

Οι αρμοδιότητες του Προκαθημένου της Τοπικής Αυτοκεφάλου Εκκλησίας καθορίζονται από τη Συνέλευση (Σύνοδο) και κατοχυρώνονται στον Καταστατικό Χάρτη. Ο Προκαθήμενος της Τοπικής Αυτοκεφάλου Εκκλησίας είναι Πρόεδρος της Συνελεύσεως (ή της Συνόδου) αυτής. Τοιουτοτρόπως ο Προκαθήμενος εν τῃ Τοπική Αυτοκεφάλῳ Εκκλησία δεν έχει τη μονοπρόσωπη εξουσία, αλλά τη διοικεί συνοδικώς σε συνεργασία με τους υπόλοιπους Επισκόπους**[4]**.

(3) Σε επίπεδο της *Οικουμενικής Εκκλησίας* ως κοινότητας των κατά τόπους Αυτοκεφάλων Εκκλησιών, διά της κοινής ομολογίας πίστεως ενωμένων εν μία οικογενείᾳ και τελούντων εν τῃ μυστηριακή μετ΄αλλήλων κοινωνίᾳ, το πρωτείο καθορίζεται συμφώνως προς την παράδοση των Ιερών Διπτύχων και ειναι *πρωτείο τιμής.* Η παράδοση αυτή ανάγεται στους κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων (Γ΄ της Β΄ Οικουμενικής, ΚΗ΄ της Δ΄ Οικουμενικής και ΛΣΤ΄ της ΣΤ΄ Οικουμενικής) και επιβεβαιούται κατά τη διάρκεια της εκκλησιαστικής ιστορίας από τις πράξεις των Συνόδων των επιμέρους Τοπικών Εκκλησιών καθώς και από τη λειτουργική πράξη της μνημονεύσεως των Προκαθημένων των λοιπών κατά τόπους Εκκλησιών από τον Προκαθήμενο εκάστης Αυτοκεφάλου Εκκλησίας συμφώνως προς την κατάταξή των στα Ιερά Δίπτυχα.

Άλλαζε η κατάταξη αυτή κατά τη διάρκεια της ιστορίας. Την πρώτη χιλιετία της εκκλησιαστικής ιστορίας το πρωτείο τιμής ανήκε στο θρόνο της Ρώμης**[5]**. Μετά τη διακοπή της ευχαριστιακής κοινωνίας μεταξύ Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως το δεύτερο ήμισυ του ΙΑ΄ αιώνος τα πρωτεία στην Ορθόδοξη Εκκλησία περιήλθαν στον επόμενο κατά σειρά Ιερών Διπτύχων θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως. Έκτοτε έως και σήμερα τα πρωτεία τιμής σε παγκόσμιο επίπεδο στην Ορθόδοξη Εκκλησία ανήκουν στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως ως πρώτο μεταξύ ίσων Προκαθημένων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών.

Σε επίπεδο της ανά την Οικουμένη Εκκλησίας είναι η παγιωθείσα στα Ιερά Δίπτυχα και αναγνωρισμένη υφ'όλων των κατά τόπους Αυτοκεφάλων Εκκλησιῶν κανονική παράδοση της Εκκλησίας η οποία αποτελεί πηγή πρωτείου τιμής. Το περιεχόμενο του πρωτείου τιμής σε παγκόσμιο επίπεδο δεν καθορίζεται από τους κανόνες των Οικουμενικών ή Τοπικών Συνόδων. Οι κανόνες επί των οποίων στηριζονται τα Ιερά Διπτυχα, δεν παρέχουν σε πρώτο (ο οποίος την εποχή των Οικουμενικών Συνόδων ήταν Επίσκοπος Ρώμης) κάποιες εξουσιαστικές αρμοδιότητες εντός πλαισίων της καθόλου Εκκλησίας**[6]**.

Οι εκκλησιολογικές αλλοιώσεις, διά των οποίων στον πρώτο επί του παγκοσμίου επιπέδου αποδίδονται *διοικητικές* λειτουργίες, χαρακτηριστικές του πρώτου σε υπόλοιπα επίπεδα της εκκλησιαστικής οργανώσεως, στην πολεμική φιλολογία της δευτέρας χιλιετίας απέκτησαν την ονομασία του «Παπισμού».

3. Επειδή είναι διαφορετική η φύση του πρωτείου σε διάφορα επίπεδα της εκκλησιαστικής δομής (σε τοπικό, σε επαρχιακό και σε παγκόσμιο), δεν ταυτίζονται οι λειτουργίες του πρώτου σε διάφορα επίπεδα και είναι αδύνατο να μεταφερθούν από ένα επίπεδο σε άλλο.

Η μεταφορά των λειτουργιών του πρώτου από το επίπεδο επισκοπής σε παγκόσμιο επίπεδο, επί της

ουσίας σημαίνει την αναγνώριση ενός ιδιαίτερου είδους λειτουργήματος, δηλονότι εκείνου του «Παγκοσμίου Αρχιερέως», ο οποίος κατέχει την πληρότητα της διδακτικής και διοικητικής αυθεντίας στην ανά την Οικουμενική Εκκλησία. Η αναγνώριση τοιαύτη διά της καταργήσεως της μυστηριακής ισότητος των Επισκόπων, συνεπάγεται την εμφάνιση μιας δικαιοδοσίας του Παγκοσμίου Πρωθιεράρχου, την οποία ούτε οι ιεροί κανόνες δεν αναφέρουν, αλλά ούτε η αγιοπατερική Παράδοση, και η οποία ως αποτέλεσμα έχει την ελάττωση ή ακόμα την άρση του αυτοκεφάλου των κατά τόπους Εκκλησιών.

Με τη σειρά της διά της επεκτάσεως σε παγκόσμιο επίπεδο**[7]** αυτού του πρωτείου, το οποίο είναι χαρακτηριστικό του Προκαθημένου μιας Αυτοκεφάλου τοπικής Εκκλησίας (συμφώνως προς τον ΛΔ΄ Αποστολικό Κανόνα), στον πρώτο εν τῃ ανά την Οικουμένη Εκκλησίᾳ θα παρέχονταν ειδικές αρμοδιότητες ανεξαρτήτως της εξασφαλίσεως επί τούτῳ συγκαταθέσεως των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών. Τοιαύτη η μεταφορά της κατανόησης της φύσεως του πρωτείου από το επαρχιακό σε παγκόσμιο επίπεδο θα ήθελε και τη σχετική μεταφορά της διαδικασίας εκλογής του πρώτου Επισκόπου σε παγκόσμιο επίπεδο, πράγμα το οποίο θα συνεπάγετο την καταπάτηση του δικαιώματος της πρωτόθρονης Αυτοκεφάλου τοπικής Εκκλησίας όπως εκλέγει ελευθέρως τον Προκαθήμενό της.

4. Ο Κύριος και Σωτήρ ημών Ιησούς Χριστός προειδοποιούσε τους μαθητές του κατά της φιλαρχίας (πρβλ. Ματθ. 20, 25-28). Η Εκκλησία ήταν πάντα αντίθετη στις αλλοιωμένες αντιλήψεις περί πρωτείου, οι οποίες από την αρχαιότητα διείσδυαν στην εκκλησιαστική ζωή**[8]**. Στους όρους των Συνόδων και τα αγιοπατερικά κείμενα αποδοκιμάζονταν οι καταχρήσεις εξουσίας**[9]**.

Οι πρώτοι ως προς την τιμήν στην ανά την Οικουμένη Εκκλησία Επίσκοποι Ρώμης, από απόψεως των Εκκλησιών της Ανατολής, πάντα ήταν Πατριάρχες της Δύσεως, δηλονότι Προκαθήμενοι της τοπικής Εκκλησίας της Δύσεως. Καίτοι από την πρώτη ήδη χιλιετία της εκκλησιαστικής ιστορίας στη Δύση άρχισε να διαμορφούται το δόγμα περι ειδικής, θείας προελεύσεως, διδακτικής και διοικητικής αυθεντίας του Επισκόπου Ρώμης, η οποία επεκτεινόταν εφ΄όλης της ανά την Οικουμένη Εκκλησίας.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία απέρριψε τη διδασκαλία της Εκκλησίας της Ρώμης περί του παπικού πρωτείου και της θείας προελεύσεως αυθεντίας του πρώτου ανά την Οικουμένη Εκκλησία Επισκόπου. Οι Ορθόδοξοι θεολόγοι πάντα επέμειναν στο ότι η Εκκλησία της Ρώμης ήταν μια από τις κατά τόπους Αυτοκέφαλες Εκκλησίες και δεν είχε δικαίωμα επεκτάσεως της δικαιοδοσίας της επί των εδαφών των λοιπών κατά τόπους Εκκλησιών. Επίσης θεωρούσαν ότι το πρωτείο τιμής των Επισκόπων Ρώμης είναι ένας ανθρώπινος και όχι θεϊκός θεσμός**[10]**.

Κατά τη διάρκεια όλης της δευτέρας χιλιετίας έως και τις ημέρες μας η Ορθόδοξη Εκκλησία διατηρούσε εκείνη τη διοικητική δομή, η οποία ήταν χαρακτηριστική της Ανατολικής Εκκλησίας της πρώτης χιλιετίας. Εντός πλαισίων αυτής της δομής η εκάστη τοπική Αυτοκέφαλος Εκκλησία, εν τῃ δογματική, τῃ κανονική και τῃ ευχαριστιακή ενότητι προς τις λοιπές τοπικές Εκκλησίες ούσα, είναι διοικητικά αυτοτελής. Δεν υπάρχει ούτε υπήρχε ποτέ στην Ορθόδοξη Εκκλησία ένα ενιαίο διοικητικό κέντρο σε παγκόσμιο επιπεδο.

Αντίθετα, στη Δύση η εξέλιξη της διδασκαλίας περί ειδικής εξουσίας του Επισκόπου Ρώμης, συμφώνως προς την οποία η ύπατη εξουσία στην ανά την Οικουμένη Εκκλησία ανήκει στον Επίσκοπο Ρώμης ως διάδοχο του Αποστόλου Πέτρου και επί της γης επίτροπο του Χριστού, οδήγησε στη διαμόρφωση ενός εντελώς διαφορετικού προτύπου διοικήσεως της Εκκλησίας με ένα ενιαίο οικουμενικό κέντρο τη Ρώμη**[11]**.

Συμφώνως προς τα δυο διαφορετικά πρότυπα της εκκλησιαστικής δομής, διαφορετικώς παρουσιάζονταν και οι προϋποθέσεις διά την αναγνώριση κανονικότητας μιας εκκλησιαστικής κοινότητας. Ως απαραίτητη προϋπόθεση της κανονικότητας η Ρωμαιοκαθολική παράδοση θέλει την ευχαριστιακή ενότητα της α΄ ή της β΄ εκκλησιαστικής κοινότητας μετά του θρόνου της Ρώμης. Στην Ορθόδοξη παράδοση κανονική θεωρείται εκείνη η κοινότητα, η οποία αποτελεί μέρος μιας τοπικής Αυτοκεφάλου Εκκλησίας και δι΄αυτού ευρίσκεται εν ευχαριστιακή ενότητι προς τις λοιπές κανονικές κατά τόπους Εκκλησίες.

Ως γνωστόν, οι προσπάθειες επιβολής του δυτικού προτύπου της διοικητικής δομής στην Εκκλησία της Ανατολής πάντα εύρισκαν αντίσταση στην Ορθόδοξη Ανατολή. Αυτή αποτυπώθηκε στα εκκλησιαστικά κείμενα**[12]** και την πολεμική φιλολογία, που στρέφονταν κατά του Παπισμού και αποτελούν μέρος της Παραδόσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

5. Το πρωτείο στην ανά την Οικουμένη Ορθόδοξη Εκκλησία, το οποίο από την ίδια τη φύση του αποτελεί πρωτείο τιμής και όχι εξουσίας, έχει μεγάλη σημασία διά την Ορθόδοξη μαρτυρία στο σύγχρονο κόσμο.

Η Πατριαρχική Καθέδρα της Κωνσταντινουπόλεως έχει πρωτεία τιμής επί τη βάσει των Ιερών Διπτύχων, τα οποία αναγνωρίζονται υφ΄όλων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιῶν. Το περιεχόμενο δε αυτού του πρωτείου καθορίζει η συναίνεση των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών, η οποία εκφράζεται ειδικώς στις Διορθόδοξες Διασκέψεις επί της προπαρασκευής της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας**[13]**.

Ασκών το πρωτείο του ο Προκαθήμενος της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως δύναται να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες διορθοδόξου και διαχριστιανικού εμβελείας και επίσης εκ μέρους του Ορθοδόξου πληρώματος να αποτείνεται στον έξω κόσμο, εξασφαλισθείσης επί τούτῳ της εξουσιοδοτήσεως υφ΄όλων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιῶν.

6. Το πρωτείο στην Εκκλησία του Χριστού καλείται να υπηρετεί την πνευματική ενότητα των μελών της και τη διευθέτηση της ζωής, διότι *οὐ γὰρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰρήνης* (Α Κορ. 14,33). Η διακονία του πρώτου εν τῃ Εκκλησίᾳ, ξένη προς την κοσμική φιλαρχία, έχει σκοπό*την οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι... οἱ πάντες...ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα...κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ* (Εφ. 4, 12-16).

---

**[1]** Η οποία περιλαμβάνει την εκλογή, την επίθεση των χειρών και την αποδοχή εκ μέρους της Εκκλησίας.

**[2]** Ep. 69,8.PL 4, 406 A (στη ρωσική μετάφραση είναι η Επιστολή 54)

**[3]** Κατά κανόνα, ο πρώτος Επίσκοπος προΐσταται του κυριότερου (πρώτου) θρόνου στο κανονικό έδαφος εκάστης Εκκλησίας.

**[4]** Οι κατά τόπους Αυτοκέφαλες Εκκλησίες είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν τις σύνθετες εκκλησιαστικές οντότητες, λ.χ. εντός της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσίας υπάρχουν Αυτόνομες και Αυτοδιοίκητες Εκκλησίες, Μητροπολιτικές Περιφέρειες, Εξαρχάτα και Ιερές Μητροπόλεις. Εκάστη εξ αυτών έχει την ιδίαν μορφή του πρωτείου, η οποία καθορίζεται από την Τοπική Κληρικολαϊκή Σύναξη και αποτυπούται στον Καταστατικό Χάρτη.

**[5]**Περί πρωτείου τιμής του θρόνου της Ρώμης και της δευτερείας του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως ομιλεί ο Γ΄ Κανών της Β΄ Οικουμενικής Συνόδου: «Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην». Ο ΚΗ΄ Κανών της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου διευκρινίζων τον ως άνω κανόνα, επικαλείται την κανονική αιτία, επί της οποίας στηρίζονται τα πρωτεία τιμής Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως: «Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῶ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ᾽ ἐκείνην ὑπάρχουσαν»

**[6]** Υπάρχουν κανόνες, στους οποίους καταφεύγει η πολεμική φιλολογία διά να δικαιολογήσει τα δικαστικά προνόμια του πρώτου θρόνου της Ρώμης: πρόκειται για τους Δ΄και Ε΄ κανόνες της εν Σαρδική Συνόδου (343 μ.Χ.). Εν τῳ μεταξύ δεν αναφέρουν οι κανόνες αυτοί ότι το δικαίωμα της έδρας της Ρώμης όπως δέχεται προσφυγές ισχύει και δι΄όλη την ανά την Οικουμένη Εκκλησία. Από το σώμα των Ιερών κανόνων γνωρίζουμε ότι ακόμα και στη Δύση δεν ήσαν απεριόριστα τα δικαιώματα αυτά. Έτσι ακόμα η εν Καρθαγένῃ Σύνοδος του 256 μ.Χ., προεδρεύοντος του Αγίου Κυπριανού Καρθαγένης, διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη στις περί πρωτείου αξιώσεις της Ρώμης όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των Επισκόπων: «Ουδείς από μας πρέπει να καταστήσει τον εαυτό του Επίσκοπο των Επισκόπων, ούτε με τυραννικές απειλές να καταναγκάζει τους συναδέλφους του σε υποταγή, διότι ο έκαστος Επίσκοπος λόγω ελευθερίας και εξουσίας που απολαμβάνει, έχει δικαίωμα ιδίας του επιλογής, και ούτε δυνατόν είναι να δικάζεται υπό του άλλου, ούτε και ο ίδιος να δικάζει τον άλλο, αλλά όλοι μας ας αναμένουμε την κρίση τυ Κυρίου ημῶν Ιησού Χριστού, ο Οποίος μόνος έχει την εξουσία να μας τοποθετήσει να διοικούμε την Εκκλησία Του και να κρίνει τις πράξεις μας» (Sententiae episcoporum, PL, 3, 1085 C; 1053-1054A). Περί αυτών επίσης μιλάει η Επιστολή της ἐν Ἀφρικῇ Συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τὸν πάπαν, τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐπίσκοπον

(424 μ.Χ.), την οποία περιλαμβάνουν όλες οι έγκυρες εκδόσεις του σώματος των Ι. Κανόνων, π.χ. το Πηδάλιον, ως μέρος των Ιερών Κανώνων της εν Καρθαγένῃ Συνόδου. Διά της Επιστολής αυτής η Σύνοδος απορρίπτει το δικαίωμα του Πάπα Ρώμης όπως δέχεται προσφυγές κατά των δικαστικών αποφάσεων της εν Αφρική Συνόδου Επισκόπων: «ἱκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τοὺς παρ᾽ ἡμῶν ἀποκοινωνητέους, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι...». Ο ΡΕ΄ Κανών της εν Καρθαγένη Συνόδου περιλαμβάνει απαγόρευση ασκήσεως προσφυγής στις Εκκλησίες των υπερπόντιων χωρῶν, πράγμα το οποίο εν πάση περιπτώσει υπονοεί επίσης και τη Ρώμη: «Ὁστισδήποτε μὴ κοινωνῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ, εἰς τὰ περαματικὰ πρὸς τὸ κοινωνεῖν ὑφερπύσει, τὴν ζημίαν τῆς κληρώσεως ἀναδέξεται».

**[7]** Όπως τυγχάνει γνωστόν, ουδείς κανόνας υπάρχει, ο οποίος να δικαιολογούσε τοιαύτη την πράξη.

**[8]** Ήδη στους αποστολικούς χρόνους στην Επιστολή του ο Άγιος Απόστολος Ιωάννης ο Θεολόγος αποδοκίμασε τον φιλοπρωτεύοντα Διοτρεφή (Γ΄ Ιω. 1,9).

**[9]** Ούτως η Γ΄Οικουμενική Σύνοδος υπερασπιζόμενος το δικαίωμα αυτοκεφαλίας της Εκκλησίας της Κύπρου διά του Η΄ Κανόνα της θέσπισε: «ἔξουσι τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον οἱ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, τῶν κατὰ τὴν Κύπρον, προεστῶτες, κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ὁσίων Πατέρων, καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι᾽ ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων, καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται· ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν, οὐκ οὖσαν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ, ἢ γοῦν τῶν πρὸ αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν ἀλλ᾽ εἰ καί τις κατέλαβε, καὶ ὑφ΄ἑαυτὸν πεποίηται, βιασάμενος, ταύτην ἀποδιδόναι· ἵνα μὴ τῶν Πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱερουργίας προσχήματι, ἐξουσίας τύφος κοσμικῆς περεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής».

**[10]** Έτσι κατά τον ΙΓ΄ αιώνα ο Άγιος Γερμανός Κωνσταντινουπόλεως έγραφε: «Υπάρχουν πέντε Πατριαρχεία με καθορισμένα δια τον καθένα όρια, και εν τω μεταξύ τα τελευταία χρόνια ανάμεσά τους εδημιουργήθη σχίσμα, αρχή της οποίας έθεσε μια τολμηρά χειρ, η οποία επιζητεί υπεροχή και

κυριαρχία εν τῃ Εκκλησίᾳ. Η Κεφαλή της Εκκλησίας είναι ο Χριστός, ενῶ κάθε αξίωση πρωτείου είναι αντίθετη με τη διδασκαλία Του» (παρατίθεται από το I.I.Sokolov Lektsii po istorii Greko-Vostochnoi Tserkvi, S-Pb, 2005, σελ. 129).

Κατά τον ΙΔ΄ αιώνα ο Νείλος Καβάσιλας Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης: «Δύο γάρ περῖ τὸν πάππαν θεωρουμένων, τό τε είναι Ρώμης ἐπίσκοπον...καῖ ἔτι τὸ πρῶτον [ως προς την τιμή] είναι των άλλων επισκόπων. Το μεν παρά του Πέτρου έχει λαβών, το είναι Ρώμης επίσκοπος, το δε, παρά των μακαρίων Πατέρων, και των ευσεβών βασιλέων, πολλοίς χρόνοις ύστερον, διά το δίκαιο είναι και τα εκκλησιαστικά υπό τάξιν τελείν» (De primate papae, PG 149, 701 CD).

Ακολουθών τους βυζαντινούς θεολόγους των ΙΓ΄- ΙΔ΄ αιώνων ο Παναγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίος δηλοί: «Όλοι εμείς, ως Ορθόδοξοι... είμαστε πεπεισμένοι ότι κατά την πρώτη χιλιετία της ιστορίας της Εκκλησίας, την εποχή της αδιαιρέτου Εκκλησίας, ανεγνωρίζετο το πρωτείο του Επισκόπου Ρώμης, του Πάπα. Όμως το πρωτείο εκείνο ήταν πρωτείο τιμής και αγάπης χωρίς να είναι νομική κυριαρχία εφ΄όλης της χριστιανικής Εκκλησίας. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με τη θεολογία μας, αυτό το πρωτείο είναι ανθρώπινου χαρακτήρος και θεσπίσθηκε λόγῳ ανάγκης να έχουν οι Εκκλησίες την κεφαλή και το συντονιστικό κέντρο» (απόσπασμα της συνεντεύξεως στα Βουλγαρικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης τον Νοέμβριο 2007).

**[11]** Οι διαφορές στην εκκλησιαστική οργάνωση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και της Ορθοδόξου Εκκλησίας δεν παρατηρούνται μόνο σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και σε επαρχιακό και σε τοπικό.

**[12]** Στην Εγκύκλιο τους (1848) οι Πατριάρχες της Ανατολής επικρίνουν την μετατροπή του υπό των Επισκόπων Ρώμης πρωτείου τιμής σε κυριαρχία εφ΄όλης της Οικουμενικής Εκκλησίας: «αυτό το πρωτείον… εξ αδελφικού τύπου και πρεσβείου ιεραρχικού εις κυριαρχικόν μεταπεπτωκός» (αρθ. ΙΓ΄). Όπως αναφέρει η Εγκύκλιος, το αξίωμα της Εκκλησίας της Ρώμης, «ου κυριαρχικόν, ούτε μην διαιτητικόν, όπερ ουδ' αυτός ο μακάριος Πέτρος ουδέποτε εκπληρώσατο, αλλ' αδελφικόν τυγχάνει πρεσβείον εν τη Καθολική Εκκλησία και γέρας απονεμηθέν τοις Πάπαις δια το μεγαλώνυμον και πρεσβείον της πόλεως» (αρθ. ΙΓ΄).

**[13]** Βλ. λ.χ. την Απόφαση της Δ΄ Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1968), π.6,7, και τον Κανονισμό Λειτουργίας Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων (1986) αρ.2,13.

Μια πηγή: https://mospat.ru/gr/news/51892/